

Jela Maresić

Zagreb

NOVI ČAKAVSKI RJEČNIK

Tomislav Maričić Kukljičanin, *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*, Zadar: Matica hrvatska, Zadar, 2000., 369 str.

Nedavno je čakavska leksikografija obogaćena još jednim rječnikom mjesnoga govora. Tomislav Maričić Kukljičanin autor je tek objavljena *Rječnika govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu* koji je izdala Matica hrvatska – Ogranak Zadar. Time se nastavlja sjajan niz čakavskih rječnika koji su već dosad objavili jezikoslovci, a vrlo često i nejezikoslovci, entuzijasti, zaljubljenici u svoj rodni govor. Tomislav Maričić jedan je od tih marljivih skupljača leksičkoga blaga svojega rodnog mjesta. Rezultat je njegova višegodišnjega rada objavljen dijalekatni rječnik koji sadrži oko 6630 natuknica.

Takvi su dijalekatni rječnici vrlo korisni jer se na temelju leksikografski obrađene građe pružaju velike mogućnosti proučavanja govora na svim razinama, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, a ponajviše, naravno, na leksičkoj. Moguće su brojne leksičke usporedbe s drugim čakavskim, ali i kajkavskim i štokavskim govorima.

Kukljički rječnik sadrži brojne lekseme koji se odnose na svakodnevni život. To su nazivi za predmete u domaćinstvu, ribarsko nazivlje, zoološki nazivi (osobito nazivi riba), obuhvaćen je leksik vezan uz sveukupan čovjekov materijalni, ali i duhovni život. Mnogi su od tih leksema romanskoga podrijetla, što je razumljivo jer su čakavski govori bili u prošlosti, pa i danas su, pod utjecajem talijanskoga jezika. Osim toga namjera je autora bila zabilježiti što više riječi kojih nema u hrvatskome književnom jeziku, a činjenica jest da regionalnim govorima posebnu boju daju upravo tuđice.

Tako su za čakavski karakteristični romanizmi, za kajkavski germanizmi i hungarizmi, a u štokavskim govorima nalazimo velik broj turcizama. Leksikografi amateri često previše pažnje usmjeravaju prema tom dijelu leksika. Valja istaknuti da ni onaj dio leksika koji je zajednički sa suvremenim hrvatskim književnim jezikom ne smije ostati zanemaren. Leksik koji je praslavenskoga i starohrvatskoga podrijetla, a ponajčešće se samo akcentatski, fonološki ili morfološki razlikuje od književnih likova riječi, za dijalektologiju je vrlo važan, pa ga također valja bilježiti. Također je od velikoga značenja bilježenje leksema praslavenskoga i starohrvatskoga leksika, koji se u književnom jeziku više ne čuva, ili se ne čuvaju pojedina značenja riječi. Tako se primjerice u razgovornom stilu hrvatskoga jezika gotovo više ne može čuti pridjev *droban* 'sitan, malen', dok ga nalazimo u čakavskim (zabilježen je u kukljičkom rječniku – *drôban*) i kajkavskim mjesnim govorima *drôben* – zabilježeno primjerice u Turopolju, i *drôben* u Podravini). Mogli bi se navesti još brojni slični primjeri, kao npr. *počīnak*, *počīnuti* (zabilježeni u kukljičkom rječniku na str. 216). S druge pak strane, tuđice nam često mogu biti dokazom živih jezičnih i kulturnih veza koje su se u prošlosti protezale od sjevera do juga i obrnuto. Tako npr. u kukljičkom rječniku nalazimo zabilježen hungarizam *betĕg* 'bolest' i njegovu tvorenicu *betĕžan*, koji je proširen u cijelom kajkavskom narječju. Romanizam *cīma* u kukljičkom govoru znači '1. konop kojim se brod veže za kopno; 2. stabljika krumpira'. U posljednjem ga značenju nalazimo i u drugim čakavskim govorima, na sjeveru u kajkavskom narječju, u tekstovima na kajkavskom književnom jeziku te u štokavskim govorima (vidi: P. Skok, *Etimologijski rječnik*). U kukljičkom je govoru potvrđen i glagol *cimāti* 'natezati, potezati', koji je zabilježen i u kajkavskom narječju – *cimāti* u sličnom značenju (Podravina), u štokavštini imamo potvrđeno *scīmati* 'stresti, zdrmati' (Orahovica, vidi: P. Skok, *Etimologijski rječnik*). Proširen je i talijanizam *banak* (< tal. *banco*). U kukljičkom je govoru zabilježen u značenju '1. dugačka drvena klupa bez naslona; 2. igra karata', a nalazimo ga i u drugim čakavskim govorima (npr. Susak *bānčić* 'klupčica, mjesto u crkvi'), u štokavskim govorima (npr. u Dubrovniku, vidi: P. Skok, *Etimologijski rječnik*) te u kajkavskim govorima (npr. u Podravini je zabilježen liku *bānek* u značenju 'zidno uzvišenje kod peći').

Vrijednost je svakoga objavljenog dijalekatnog rječnika, pa tako i kukljičkoga, u tome što se na taj način čuva leksičko blago hrvatskih govora i dijalekata koji su u novije vrijeme izloženi velikim promjenama. Osim toga, svakim se novim rječnikom koji se pojavi u široj javnosti izgrađuje svijest izvornih govornika o vrijednosti njihova govora. Izvorne se govornike potiče da čuvaju i njeguju svoj materinski govor. Dijalektolozima se pruža mogućnost jezikoslovnih proučavanja i upotpunjuje se broj istraženih mjesnih govora.

Bilo bi dobro da je konačna verzija kukljičkoga rječnika usklađena s napomenama recenzenata. Time bi se poboljšala razina toga rječnika i popravili pojedini propusti koji su razumljivi jer se autor ne bavi leksikografijom profesionalno. Knjiga je vrlo lijepo opremljena (tvrđi uvez), autor je uložio velik trud pa je šteta što promjene nisu unesene kad je rječnik bio u rukopisu.

Očekivati je da će se pojaviti još rječnika koji su plod rada jezikoslovaca, ali i entuzijasta kao što je Tomislav Maričić, autor kukljičkoga rječnika, koji uz dobru suradnju i stručnu pomoć jezikoslovaca mogu pridonijeti razvoju čakavske, a i općenito hrvatske leksikografije.